

Center for Bygningsbevaring
RAADVAD 40
2800 Kgs. Lyngby tlf 45 90 96 90

**BYGNINGS
BEVARING**

LITTERATUR

Om bygningsbevaring

Kronologisk oversigt
Søren Vadstrup maj 2005

VINDUER

Fremstilling af vinduer

Thaulow, E. (1924): *Træ og Træbearbejdning*. København 1924 (2. opl.)

Nielsen, Harald: *Boligbogen. Tegninger og beskrivelser til smaa enfamiliehuse*. Landsforeningen Bedre Byggeskik, Nyt Nordisk Forlag, Kjøbenhavn 1926

Nielsen, Harald: *Bygmesterbogen*. Landsforeningen Bedre Byggeskik, Nyt Nordisk Forlag, Kjøbenhavn 1932

Jørgensen, Axel G.: *Materiallære for teknisk Aftenskoler. I. For tømrer- og snedker lærlinge*. Jul. Gjellerups Forlag, København 1936.

Paulsson, Gregor (red.)(1940): *Tømrer og Bygningssnedkerarbejde*. Håndværkets Bog. København 1940. Afsnittet om "Døre og Vinduer", side 293-319 af Jens Friis-Pedersen.

Nielsen, Harald: *Den 2den Bygmesterbog. Arbejder og artikler fra Bedre Byggeskiks Aarsskrift 2den Række*. Skandinavisk Bogforlag, Odense 1941.

Jacobsen, H., V.V. Kæseler og O. Mølgaard Nielsen (1944): *Snedkerarbejde i praksis*. København 1944

Hansen, Willy (1945): *Døre og Vinduer* (Håndværkets Bog) Egmont H. Petersen, København 1945

Strunge, Sigurd (red.): *Maskinsnedkerbogen*
Teknologisk Institut, København 1945

Holmdorf, Aksel (red.) (1947): *Snedkertechnik*. Georg Andersens Forlag.
København 1947 (Vinduer: 674.21 Vinduesglas: 674.23)

Statens Byggeforskningsinstitut (1955): *Normalvinduer af træ*
SBI-Anvisning 22, 1955. Herunder et tegningsæt over et antal
"Normaltegninger" 1:1 af 13 forskellige vinduestyper.

Rasmussen, Willy og C.J.Vieth-Nielsen (1958): *Snedkerbogen I-II*.
København 1958

Statens Byggeforskningsinstitut (1958): *Vinduer - forbedring og vedligeholdelse*
SBI-Anvisning 42. 1958.

Fællesforeningen af Danmarks Snedkermestre og Snedkerforbundet i
Danmark:
PRISLISTE for udførelse af almindeligt godt bygnings-snedkerarbejde.
Gældende for København og provinsen 1964.

Teknologisk Institut (1977): *Overfladebehandling af trævinduer*. Rapport 1977.

Teknologisk Institut (1979): *Trævinduer, udførelse og vedligeholdelse*.
København 1979

VSO - Vinduesproducenternes SamarbejdsOrganisation: *Tekniske
Bestemmelser*.
5. udgave, Århus, oktober 1999.

Vadstrup, Søren (1999/1): *Fremstilling af nye vinduer af træ*
MATERIALENYT, NR. 3:97, København 1999.

Sverige:

Höglund, Petterson og Åhlgren (1984): *Fönsterteknik*. Byggförlaget, Stockholm
1984.

Vinduets historie

Knudsen, Søren (1931): *Eksempler paa dansk Grov- og Kleinsmede
Haandværk og
Kunst*. Glud Museum 1931.

Nielsen Harald (1932): *Bygmesterbogen*. Optryk af Arbejder og Artikler fra
Bedre

- Byggeskiks Aarsskrifter 1918-1928. Nyt Nordisk Forlag. København 1932.
- Møller, Carl (1933): *Glarmesteren. Hans Materialer, Værktøj og Arbejde*.
"Den gamle By's Årbog 1932-33. Århus 1933 (side 96-119)
- Norup, P.A.F og O.Weincke (1943): *Teknisk Leksikon for industri og Haandværk*.
Bind I, Husbygningsteknik. København 1943.
- Jørgensen, Axel G (1945): *Af vinduets Historie i Danmark*.
I: Hansen Willy (red): *Døre og vinduer*. København 1945 (side 373-390).
- Møller, Carl (1945/1): *Glarmester*.
I: Erik Hansen (red.) *Dansk Haandværk*. København 1945
- Rasmussen, Holger m.fl.(1960): *Vindøjet*. Korsør Glasværk A/S 1960
- Strømstad, Poul (1977): *Holbertidens København skildret af malerne Rach og Eegberg*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København 1977.
- Michelsen, Peter (1979): *Bondehuses alder*
Nationalmuseet, København, 1979
- Stoklund, Bjarne (1982): *Røgstue og glasstue: Boligudviklingen på Færøerne i vestnordisk sammenhæng*. I: Myhre, Stoklund og Gjærder: *Vestnordisk byggeskikk gjennom to tusen år*. Arkæologisk Museum i Stavanger. 1982.
- Benzon, Gorm (1981): *Gamle danske vinduer*. Kreditforeningen Danmark. 1981.
- Søndergaard, Steffen M. (1986): *Ribe-Iodposte*.
Bygningsarkæologiske studier. 1986. (side 93-100)
- Lerche, Grith (1987): *Bøndergårde i Danmark 1789-90*.
Landbohistorisk Selskab, 1987.
- Engqvist, Hans Henrik (1988): *Vinduer og vinduesprofiler 1550-1850*.
Bygningsarkæologiske Studier. 1988.
- Søndergaard, Steffen M. (1990/2): *Vinduer, opdeling og profiler*.
Information om Bygningsbevaring. Miljøministeriet, Planstyrelsen. 1990
- Madsen, Lars Bjørn (1992): *Helsingørske hjørnebånd*.
Bygningsarkæologiske Studier. København 1992.
- Lindberg Kirsten (1996): *Sirenernes stad København. By- og bygningshistorie før 1728*. Bind I-III. København 1996.

Sverige og Norge

Magnus Olav: *Historia om de nordiska Folken*. Bd. I-XXIV. Roma MDLV (1555).
Svensk oversættelse ved John Granlund. Östervåla 1976

Tyskland

Giedion, S. (1929): *Befreites Wohnen*. Orell Füssli Verlag. Zürich-Leipzig. 1929.

Istandsættelse af vinduer

Jessen, Curt von, Niels Holger Larsen, m.fl. (1975): *Landhuset*.
Gyldendal, København 1975 (Vinduer, side 89-94)

Christensen, Jørgen: *Ældre vinduer - forslag til efterisolering af vinduer med ekstra
glaslag*. Glarmesterlauget i København, 1977.

Olesen, Torben (1977): *Vinduer. Tradition, vedligeholdelse og forbedring*.
Det særlige Bygningssyn, Fredningsstyrelsen, København 1977.

Jessen, Curt von, Niels Holger Larsen m.fl. (1980): *Byhuset*.
Gyldendal, København 1980. (Vinduer side 154-168, maling side 226-230)

Ganshorn, Jørgen og Niesl Erik Jensen (1983): *Om byggeskik og vedligeholdelse*.
Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen. 1983

Larsen, Niels Holger (1983): *Bornholmsk byggeskik på landet*.
Bornholms Museum 1983. (Vinduer side 134-146, maling side 149-159)

Statens Byggeforskningsinstitut (1984): *Ældre vinduer - forbedring eller udskiftning*
SBI-Anvisning 142. 1984.

Søndergaard, Steffen M. (1989/1): *Reparation af vinduer*.
Bygning, By og Land, nr. 10, august 1989.

Søndergaard, Steffen M. (1989/2): *Reparation af vinduer*.
Information om Bygningsbevaring. Miljøministeriet, Planstyrelsen. 1989
I revideret udgave 2001 på www.kuas.dk

Søndergaard, Steffen M. (1990/1): *Udskiftning af vinduer*
Information om Bygningsbevaring. Miljøministeriet, Planstyrelsen. 1990
I revideret udgave 2001 på www.kuas.dk

Vadstrup, Søren (1990+1998): *Vinduesbeslag*.
Information om Bygningsbevaring. Miljøministeriet, Planstyrelsen. 1990
I revideret udgave 2001 på www.kuas.dk

BPS-Centret (1991): *Renovering af etageejendomme - vinduer og udvendigt træværk*.
BPS-publikation 102, Oktober 1991

Statens Byggeforskningsinstitut (1994): *Ældre vinduer - forbedring eller udskiftning*
SBI-Anvisning 142. 1984. 2. udgave 1994.

Vadstrup, Søren (1994/1): *Nyt system til istandsættelse af vinduer*
BYG & TRÆ, nr. 10, oktober 1994. (s.10-11)

Vadstrup, Søren (1994/2): *Restaurering af smedearbejder*
Bygning - by og Land nr. 22, september 1994.

Vadstrup, Søren (1997-98): Raadvad-Centerets anvisningsblade til :
"Almindelig istandsættelse af vinduer",
"Letere istandsættelse af vinduer" og
"Total istandsættelse af vinduer"
"Fremstilling af nye vinduer af træ"
Raadvad-Centeret 1997-98 (RAADVAD-MAPPEN samt på internettet: [www.-raadvad.dk](http://www.raadvad.dk))

Vadstrup, Søren (1998/1): *Vedligeholdelse og istandsættelse af vinduer*
PRIVATBOLIGEN, februar 1998.

Vadstrup, Søren (1998/2): *Gode råd om vedligeholdelse og istandsættelse af vinduer*
Raadvad-Centeret, 1998.

Vadstrup, Søren: *Bevarelse og istandsættelse af gamle vinduesglas*
Bygning - By og Land, nr. 41, dec. 1998

Arkitekturforum: *Vinduer, udskiftning eller istandsættelse*. København 1999

By- og Boligministeriet: *VINDUER. Vinduesrenovering med linolie*
Projekt Renovering, projekt nr. 264. Juni 1999.

By- og Boligministeriet: *Mikrobølger. Malingsafrensning med mikrobølger. Forsøgsrapport*. Projekt
Renovering, projekt nr. 073. August 1999.

Svane, Peter: *Hurtig test afslører syg vinduesmaling*.
"Byggeriet" nr. 1-2. jan/feb 1999, Byggeriets Arbejdsgivere, København 1999.

Vadstrup, Søren: *Gode råd om maling med traditionelle malingstyper*
Raadvad-Centeret 2000

Vadstrup, Søren: *Gode råd om vinduer i ældre bygninger. Vedligeholdelse, istandsættelse og energiforbedring.* Raadvad-Centeret 2002 (ISBN 87-90915-19-4)

Vadstrup, Søren: *Nænsom istandsættelse af vinduer med linoliemaling.* Raadvad-Centerets Restaurerings-Hæfter. Hæfte 9. Raadvad-Centeret 2002

Vadstrup, Søren: *Total istandsættelse af vinduer efter Raadvad-Metoden.* Raadvad-Centerets Restaurerings-Hæfter. Hæfte 10. Raadvad-Centeret 2002

Vadstrup, Søren: *Energiforbedring af ældre et-lags vinduer af træ.* Raadvad-Centerets Restaurerings-Hæfter. Hæfte 24. Raadvad-Centeret 2002

Vadstrup, Søren og Thomas Kampmann: *Vinduer i ældre bygninger*
Grundejernes Investeringsfond 2004. ISBN 87-988882-1-8

Vadstrup, Søren: *ÅHuse med sjæl.*
Om nænsom istandsættelse og bevaringsmæssig forbedring af ældre huse@.
Gyldendal 2004. ISBN 87-02-01924-8

Vadstrup, Søren: *ÅGælder Bygningsreglementet for vinduer@*
ark.byg, Arkitekt- og Byggebladet. Nr. 11 2004

Sverige

Hidemark, Ove, m.fl. (1982): *Så renoveras torp och gårdar.*
ICA bokforlag, Västerås 1982. (vinduer: side 142-150, maling: side 164-172)

Antell Olof og Jan Lisinski (1988): *FÖNSTER. Historik och råd vid renovering.*
Riksantikvarieämbetet. Stockholm. Rapport RAÅ 1988:1

Ridderstrand, Stellan: *Husets Snickerier - vad kan de säga oss?*
"Byggnadskultur", nr. 3, 1990. Svenska Föreningen för byggnadsvård. Nov. 1990.

Allbäck, Sonja & Hans: *Att komplettera originalet - ett axplock ur fönsterhantverkets historia*
"Byggnadskultur", nr. 3, 1991. Svenska Föreningen för byggnadsvård. Dec. 1991.

Norge

Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers bevaring: *Gode råd om VINDUER i eldre hus*. Oslo 1980 og 82.

Drange, Aanesen og Brænne (1992): *Gamle Trehus. Historik, reparation, vedlikehold*.

Universitetsforlaget 1992. (revideret udgave af 1. oplag fra 1980)

England

Clarke, Martyn & Andrew Townsend (1991): *The repair of Wood Windows*. English Heritage 1991.

Tyskland

Weiss Gerd: *Das Fenster im Baudenkmal*

Arbeitshefte zur Denkmalpflege in Niedersachsen 12, Hannover 1994

Glas og vinduesglas

Nyrop, C. (1879): *Danmarks Glasindustri indtil 1750*. Historisk Tidsskrift. 5. rk. bd.1

Olsen, Bernhard (1892): *Glas og Bly i Vinduer*. Tidsskrift for Kunstindustri. København 1892

Meyer, Carl (1907): *Almindeligt illustreret Vareleksikon*. 2. udgave, København 1907.

Hansen, Johan (1934): *En bornholmsk Haandværkers Erindringer*. Rønne 1934.

Møller, Carl (1945/2): *Glas og glarmesterarbejde*.

I: Hansen Willy (red): *Døre og vinduer*. København 1945 (side 25-35)

Sckotz-Hansen, K (1949): *Glarmesterbogen*. København 1949.

Rasmussen, Holger og B. Ankerfeldt: *Vindøjet*.

Korsør Glasværk Dansk Vinduesglasværk A/S, Korsør 1960 (25 års jubilæumsskrift)

Jexlev, Thelma, Peter Riismøller og Mogens Schlüter (1970): *Dansk glas i Renæssan-*

setid 1550-1650. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. København 1970.

Rasmussen Holger (1971): *Glarmester*. I: Nellesmann og Danielsen (red.): *Gamle danske håndværk*. Politikens Forlag, København 1971.

- Schlüter, Mogens (1971): *Glasmager*.
Georg Nellesmann (red.): Gamle danske håndværk. Politikens Forlag, 1971.
- Fischer, Christian (1991): *Rudeglar*. SKALK nr. 4, 1991, side 11-15.
- Jansen, Henrik M. (1992): *Af Bjerreby kirkes tragiske saga*. Årbog for Svendborg &
Omegns Museum 1992. Svendborg 1993 (sider 59-62)
- Jensen, Vivi (1992): *Gemt og glemt*. SKALK nr. 2, 1992, side 18-21.
- Dansk Teknologisk Institut (1992): *Termoruder. Energiruder*
Energi-spare Information, Energisparebranchens informationsudvalg og
Energistyrelsen, 1992.
- Madsen, Helge Brinch (1994): *Glas. I: Alkærstig, Garff og Lundbæk (red.) (1994):*
Bevaringshåndbogen København 1994 (Første oplag 1986)
- Lundgaard, Boje: *Vinduer*
Kunstakademiets Arkitektskole, Nytår 1996.
- Kristiansen, Jens (1996): *Termisk brud - termorudens akilleshæl*.
GlasMagasinet, nr. 1. Februar 1996.
- Joelsson Lotta: *Pilkinton Floatglas AB. 20 år i Halmstad*.
Pilkinton i Halmstad. 1996
- Thomsen, Kirsten E., Jørgen M. Schultz m.fl. (1997): *Håndbog om vinduer og energi*
Rapport R-016/1997. Institut for Bygninger og Energi (IBE), Danmarks
Tekniske Universitet.
- Frandsen, Sophus (1998): *Lav-energiruder og dagslyskvalitet*.
Rapport fra Belysningslaboratoriet på Kunstakademiets Arkitektskole. 1-
998.
- Vadstrup, Søren (1998/3): *Gamle glaseruder - en næsten overset dansk kulturskat*
Bygning - By og Land, nr. 41, december 1998
- Vadstrup, Søren (1998/4): *Bevarelse og istandsættelse af gamle vinduesglas*
Bygning - By og Land, nr. 41, december 1998
- Vadstrup, Søren (1999/2): *Termovinduer på anklagebænken*
Bygning - By og Land, nr. 42, marts 1999
- Lorentzen, Carl Axel: *Glas i byggeriet. Glas og ruder: Fremstilling, påvirkninger,*

egenskaber. SBI-Anvisning 192, Statens Byggeforskningsinstitut, 1999

England

Agricola, Georgius: *De re Metallica*. Bind I-XII. Basel 1556.

Engelsk oversættelse Herbert og Lou Hoover, 1950. Dover Publikations Inc. New York, 1950. (Om glas og glasfremstilling side 584-592)

Hawthorne, John og Cyril Stanley Smith (1963): *Theophilus: On Divers Arts*. Dover Publications, Inc. New York, 1963.

Persson, Rune: *Flat Glass Technology*. London 1969

Douglas, R.W. og Susan Frank (1972): *A History of Glassmaking*. London, 1972.

Theophilus: *On Divers Arts* (De diversis Artibus). Engelsk oversættelse ved John G.

Hawthorne og Cyril Stanley Smith. Dover Publications, Inc. New York, 1963.

Kerr, Jill (1988): *The Repair and Maintenance of Historic Glass*

I: John and Nicola Ashurst: *Practical Building Conservation*. English Heritage Technical Handbook. Vol 5. Wood, Glass and Resins. Gower Technical Press. London 1988. (side 31-71)

Pedersen, Michael Kirkeby (1997): *More than window dressing*.

New Nordic technology. Nr. 3/1997. side 12.

Sverige

Lundkvist, Ingemar: *När husen fick glasögon*.

Carlssons Forlag, Stockholm 1988

Arnold, Catherine Paues von och Svante Ringström (1998): *Glasmästeri*.

I: Millhaugen, Rebecka (red.): *Hantverket i gamla hus*. Byggforlaget och Svenska föreningen för Byggnadsvård. 1998

Diverse

Richter, Klaus & Jürgen Sell (1992): *Ökobilanzen von Baustoffen und Bauprodukten*

aus Holz. EMPA Switzerland. Bericht Nr. 115/24, August 1992.